

PEETRILEHT JA ÄIATAR

PEETRILEHT

peetri-piibleht, peetruse-kõhuvalurohi, jumalajalg, südamevalurohi, lilla karunupp

Sugukond uniohakalised, perekond peetrileht.

Vastakud, lõhestumata ja peaaegu karvutud terved lehed. Sinised, harvem sinakaslillad, valkjad või roosakad õied on koondunud tihedateks peaaegu kerajateks nuttideks. Kõik õied õisikus enam-vähem ühesuurused. Õisik koosneb ka kahes reas asetsevatest rohtjatest karvastest ripsmelise servaga kõrglehtedest. Õitseb juulist oktoobrini. On hea nektari- ja õietolmutaim. Putuktolmleja. Paljuneb seemnetega.

Kasvukoht: soostuv ja turvastuv pinnas, niisked niidud, järve ümbrus, lodumetsad.

ÄIATAR

jaanilill, krambilohi, jumikas, jaaninupp, lillanööp, nöpslill, pudrulill, lambakeel, tulekahjurohi

Sugukond uniohakalised, perekond äiatar.

Äiatari õisikud on otsekui nõõbid, sellest ka nimetused kalevi-poja kuuenööp ja vanapagana püksinööp. Eriline on see, et iga varre tipul on vaid üks õisik. Ühes õisikus on aga pisikesi õisi lugematul hulgal, neist õitest servmised on ülejäänutest suuremad. Sinakaslillasid lamekumeraid õienutte võib näha juunist kuni septembrini. Lehed on osalt terved, osalt sulgjalt lõhestunud. Vars ja lehed hallikasrohelistes, kaetud tihedate karvadega. Nektaririkad õied teevad äiatarist hea meetaime. Kui valmivad äiatari viljad, siis nende levitajaks on sipelgad, keda tõmbab ligi viljade küljes olev õlirikas lise. Paljuneb nii seemnetega kui ka vegetatiivselt risoomiharudega.

Kasvukoht: metsaservad, kesapõllud, teeservad, niidud.

2011. aastal teostasid pargis taimeuuringu ja koostasid taimede nimekirja Eesti Maaülikooli botaanik Vivika Meltsov ja tuntud loodusfotograaf-bioloog Margus Muts.

Taimede määramine ja tundmaõppimine on põnev tegevus. Kui leiad taime, mida ei tunne, uuri taimemäärajaid või eFloorat internetis: <http://www.ut.ee/ial5/keytonature/est/efloora.html>. Oma leiu saad üles märkida loodusvaatluste andmebaasi: <http://loodus.keskkonnainfo.ee/lva/LVA.aspxc>. Nii aitad koguda väärtuslikku infot Eesti looduse mitmekesistamiseks.

Taimed aitavad vaimu erksa hoida. Taimedega saab end ravida ja haigusi ennetada.

Tule Sinagi parki ja õpi taimed selgeks!

HARILIK HEINPUTK

HARILIK KUREKELL

HARILIK NAISTESÕNAJALG

HARILIK MAIKELLUKE

Tõrva Gümnaasiumi park on looduskaitse all. Looduskaitsealustest taimeliikidest on märgatud soo-neiuvaipa, balti sõrmkäppa, kahkjaspunast sõrmkäppa ja kollast kivirikku.

**Uuringu teostasid
Vivika Meltsov ja Margus Muts**

Projekti juht ja infolehe koostaja on
Tõrva Gümnaasiumi õpetaja Liia Ortus

Infolehe koostamise algatas
Tõrva Gümnaasium

Infolehe koostamist toetas
KIK

TÕRVA GÜMNAASIUMI PARK
TAIMED

KILPJALG

sõnajalg, kotkajalg, põldsõnajalg, seatinarohi

Kilpjalg on Eestis üks tavalisemaid sõnajalgu. Just sõnajala nime all ongi ta rahva seas laiemalt tuntud. Botaanikud aga panevad oma süsteemis kilpjala omaette kilpjallaste sugukonda. Nii on ta oma perekonnas ja ka terves sugukonnas ainuke liik. See-eest võib kilpjalg uhkeldada oma levikuga. Teda kasvab sobivates kasvukohtades terves maailmas ja üsna ohtrasti ka meie pargis.

Kilpjalg on ühe suure liitsulga lehega eostaim. Lehelaba on kolmnurkne ning rõhtsalt rootsule kinnituv. Kes on seda korra näinud, sel jääb see meelde ega sega kilpjalg teiste sõnajalgadega ära. Taimeteadlased märkavad aga veel ühte ja nende arvates palju tähtsat tunnust. Lehe alumisel pinnal tavaliselt ei märka eoskuhjasid. Suvel hoolikalt uurimisel võib lõpuks õnne olla – päris lehe servas, sageli täiesti tagasikäändunud leheserva varjus peidavad end kriipsukujulised eoskuhjad, moodustades katkematu rea.

Oma järelkasvu on kilpjalgal hõlpsam kindlustada tugeva jämeda risoomi abil. Risoom on pikk must harunev ja tärglise-rikas, mistõttu on seda mitmel pool ka toiduks tarvitatud. Paraku tuleb tõdeda, et kogu taim on siiski mürgine ning võib põhjustada häda-sid. Mürgistus ei ilmne alati kohe, kuna kilpjala mürgid kuhjuvad kehasse ja mõjuvad alles mõne aja möödudes.

Lehtedel on iseloomulik lõhn, mis peletab eemale paljusid putukaid.

Taimedes peitub maailma jõud /vanasõna/

VALIK PARGITAIMI

NÖGESELEHINE KELLUKAS (ka nõgeselehine kurekell, jooksjarohi). Sugukond kellukalised, perekond kellukas. Mitmeaastane ühekojaline rohttaim sinakaslillade, harvem valgete kellukjate õitega. Oma lehtede kuju ja kareda varrega meenutab nõgest, kuid kõrvetamise poolest on ta ohutu. Õitseb juulist septembrini.

HARILIK VEREUMAROHI (ka punaserohi, punasetõverohi, vererohi, õuetõberohi). Sugukond magunalised, perekond vereumarohe. Mitmeaastane suveheljas ühekojaline rohttaim nelja kroonlehe ja kollaste õitega. Taimel on murdes hakkab erituma kollakasoranži piimmahla, mis on suhteliselt mürgine. Lehed sulgajased, pealt rohelised, alt hallikasrohelised. Õitseb maist septembrini.

HARILIK HÄRGHEIN (ka kuupävarohi, jaanilill, kuuvalge, puupealill, kuupäevalill, öö ja päev). Sugukond mailaselised, perekond härghein. Üheaastane ühekojaline rohttaim. Kasvab 15 – 55 cm kõrguseks. Õitseb juunist augustini lõpuni. Õied on kollased ja väga nektaririkkad. Lillad kõrglehed muudavad taime tolmeldajatele atraktiivsemaks. Terveservalised lihtlehed kinnituvad vahelduvalt. Paljuneb seemnetega. Vili on piklik teravatipuline kahest küljest avanev kupar.

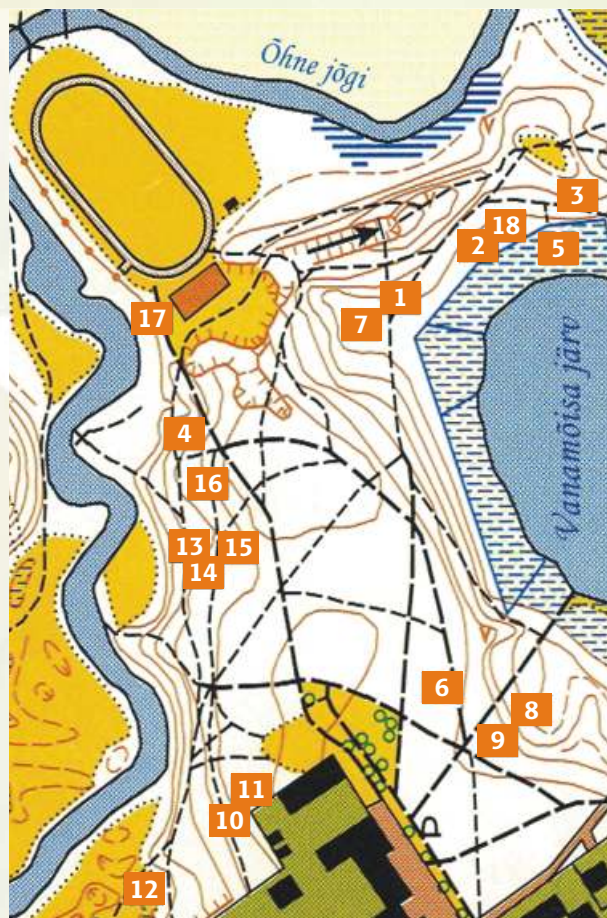
Kõik härgheinad on poolparasiidid – osa oma toitainetest toodavad ise, kuid osa saavad teistelt taimedelt (tavaliselt tugevad puud ja põõsad), kinnitades nende juurtele ja imedes sealt toitaineid. Seetõttu on nende endi juured väga kehvalt arenenud, vaid paari cm pikkused ja veidi harunenud. Härghein on mürgine, tema sissesöömine põhjustab peamiselt kõhulahtisust, peavalu ja peapööritust.

PALU-HÄRGHEIN (ka vainu-jaanihein, karukaerad, varbalill, võihein). Sugukond mailaselised, perekond härghein. Paluhärgheina õisiku tipul ei ole lillasid kõrglehti. Tema kõrglehed on üpris sarnased tavalistele varrelehtedele. Õied kahvatud, vahel isegi peaaegu valged. Hästi on arenenud seemneline paljunemine. Suured seemned on toiduks mõnede lindudele.

MAARJA-SÕNAJALG (ka arstimise sõnajalg, viigirohi, pillerkroon, imarik, nõiasõnajalg). Sugukond sõnajalalised, perekond sõnajalg. Mitmeaastane, kuni meetri kõrguseks kasvav tugev eos-taim. Lihtsulgjad lehed asetsevad korrapäraste lehtritena. Leheroots on tihedalt kaetud pruunide sõkalsoomustega. Lehe alaküljel on näha ümarad eospesad. Vars esineb maa-aluse risoomina.

- 1 - nõgeselehine kellukas 2 - harilik kurekell 3 - kurekell-angelhein
4 - harilik vereumarohe 5 - soo-neiuvaip 6 - maarjasõnajalg
7 - harilik naistesõnajalg 8 - harilik kilpjalg 9 - hulgalehine lupiin
10 - lillakas 11 - must vägihein 12 - harilik kukesaba
13 - koeraorashein 14 - harilik sealõuarohe 15 - harilik metspipar
16 - harilik maikelluke 17 - põldjumikas 18 - mets-nõianõges

HARILIK MUSTIKAS (ka einsinikas, mustig, sinimari). Sugu-kond kanarbikulised, perekond mustikas. Heitlehine kääbuspõõsas. Lihtlehed on peensaagja servaga ja tõmbi tipuga. Õitseb mai lõpust juunini. Putuktolmleja. Paljuneb peamiselt vegetatiivselt, kuid ka loomade abil seemnetega. Vili on lihakas mari ümmarguste rohkete seemnetega, värvuselt tumesinine või peaaegu must, enamasti kaetud sinakashalli vahakirmega.

BOTAANILINE NIMEKIRI

sarikalised - harilik naat, harilik heinputk, mets-harakputk | **tobiväädilised** - harilik metspipar | **korvõelised** - harilik raudrohi, villtakjas, põldpuju, harilik puju, kähar karuohakas, soo-koeratubakas, põldjumikas, teekummel, lõhnav kummel, jaani-õnnehein, karvane võõrkakar, mets-hunditubakas, sügisene seanupp, harilik härjasilm, harilik kesalill, harilik jänesesalat, karutubakas, harilik kuldviit, võilill, paiseleht | **ristõelised** - harilik hiirekõrv | **lemmaltsalised** - õrn lemmalts, väikeseõiene lemmalts, | **karelehelised** - harilik ussideel, muru-lõosilm | **kellukalised** - nõgeselehine kellukas | **nelgilised** - harilik liivkann, harilik kadakkaer, harilik söötreaurohi, harilik võsalill, vesitähthein, valge pusurohi, harilik põisrohi, mets-tähthein, vesihein, valge hanemalts, sõrmtarn | **lõikheinalised** - kollane tarn, kahkjaks tarn | **uniohakalised** - äiatar | **sõnajalalised** - ohtene sõnajalg, maarjasõnajalg | **osjalised** - põldosi, aasosi | **liblikõelised** - hulgalehine lupiin, humallutsern, aasristik, valge ristik, harilik hiirehernes, aedhiirehernes | **loalised** - kraavluga, mitmeõiene piiphein, karvane piiphein | **kilpjalalised** - harilik kilpjalg | **huulõelised** - käbihein, väike nõmmemünt, harilik mägimünt, harilik maajalg (kassiratas), harilik koldnõges, mets-nõianõges | **kurerehalised** - soo-kurereha | **pajulillelised** - ahtalehine põdrakanep | **liilialised** - harilik maikelluke, harilik leseleht, harilik ussilakk | **teelehelised** - süstlehein teeleht, suur teeleht, keskmine teeleht | **magunalised** - harilik vereumarohe | **jänesekapsalised** - harilik jänesekapsas | **kõrrelised** - harilik kastehein, valge kastehein, metskastik, jäneskastik, harilik kerahein, harilik orashein, koeraorashein, roog-aruhein, suur aruhein, punane aruhein, aaskaerand, karjamaa-raihein, longus helmikas, murunurmikas, aasnurmikas, harilik linnurohi | **tatralised** - väike oblikas, kärnoblikas, tõmbilehine oblikas, aasoblikas | **tuliklised** - roomav tulikas, kibe tulikas, kurekell-angelhein, salu-siumari, võsaulane, harilik kurekell, harilik sinilill | **nurmenukulised** - roomav metsvits, harilik metsvits, harilik nurmenukk, harilik laanelill | **roosõelised** - kortsleht, harilik angervaks, metsmaasikas, ojamõõl, maamõõl, hanijalg, hõbemaran, harilik vaarikas, lillakas | **nõgeselised** - kõrvenõges | **madaralised** - valge madar, värvumadar, soomadar | **mailaselised** - harilik härghein, palu-härghein, harilik sealõuarohe, must vägihein, külmamailane, harilik mailane, liivateelehein mailane | **kannikeselised** - imekannike, võsakannike, aaskannike | **mustikalised** - harilik mustikas | **naistesõnajalalised** - harilik naistesõnajalg, harilik kolmissõnajalg